

Tatjana Lazorčáková

Divadlo jako odkrývání zapomenuté paměti – zpráva z konference v Katovicích

Konference *Teatr historii lokalnych w Europie Środkowej* (Divadlo lokálních historií ve střední Evropě). Katowice, Polsko, 24.–25. září 2014.

Divadelní sebereflexe místa a jeho historických či politických událostí byla tématem mezinárodní teatrologické konference, která se konala v Katovicích ve dnech 24.–25. září 2014. Její organizace se na základě podpory Visegrádského fondu ujal Institut kulturních a interdisciplinárních studií Slezské univerzity v Katovicích ve spolupráci s partnerskými pracovišti – Vysokou školou múzických umění v Bratislavě, Divadelním institutem v Budapešti a Univerzitou Palackého v Olomouci. Konference, uspořádaná pod názvem *Teatr historii lokalnych w Europie Środkowej* (*Divadlo lokálních historií ve střední Evropě*), byla věnována, jak už název napovídá, divadlu ve středoevropském prostoru, a to v širokých kontextových souvislostech politických, společenských, etnických nebo historických. Předem avizované tematické okruhy umožňovaly zabývat se vzrůstajícím významem regionálních divadelních aktivit, které v opozici ke globálním tendencím v divadelní praxi směřují svými scénickými projekty k potvrzení identity konkrétního místa. Tedy divadlem ve smyslu odkrývání „zapomenuté“ paměti nebo překonávání vžitých stereotypů, divadlem jako formou reprezentace kultury menšin, divadlem jako médiem „připomínání“ historie lokality, jako alternativní podoby archivních dokumentů či divadlem, které se svou tvorbou angažuje v lokální politi-

ce a přebírá sociální a terapeutické funkce. Takto široce vymezená koncepce konference byla otevřená příspěvkům zaměřeným jak na tvorbu profesionálních regionálních divadel a nezávislých souborů, tak na amatérské performativní aktivity či veřejné slavnosti s teatrálními prvky i na novodobý trend Living History (Živé historie). Že se jedná o jeden z nejintenzivněji zkoumaných tematických okruhů spojených s divadlem a se současně vnímanou teatralitou ve veřejném prostoru, a to nejen v polské teatrologii, o tom svědčila jednak účast zástupců předních akademických pracovišť v celém Polsku (teatrologové z Varšavy, Poznaně, Vratislavi, Lodže, Słupska, Opolí, Gdaňska, Krakova, Štětína a dalších měst), ale i zahraničních hostů (z Bratislavy, Prešova, Budapešti, Olomouce).

Ve většině příspěvků byl zdůrazněn význam dané lokality pro genezi divadelních projektů s prvky sebeidentifikace, tematizace místa a prezentace „lokální“ historie promítající se na pozadí „velkých“ dějin, odrážející vztahy národnostních komunit spjatých s minulostí místa či majoritní společnosti a menšin, ale i vztahy veřejnosti ke konkrétním historickým osobnostem. Anna Sobieska (Słupsk) představila ve svém příspěvku „Teatralne remiksowanie historii jako wariant historii lokalnych“ („Divadelní remix historie jako varianta lokálních

historií“) konkrétní divadelní projekt týkající se osudů Němců žijících do roku 1946 ve Słupsku. Na základě kombinace autentických dokumentů, narativních podkladů v podobě výpovědí pamětníků – formou storytellingu, projekce fotografií předmětů každodenní potřeby a lokalit města v něm byla objevenována minulost konkrétních lidí, a tak doplňována také bílá místa v „paměti“ města. Právě v jejím vystoupení zazněly pojmy *postpaměť* a *transfer paměti* – v kontextu polské teatrologie chápané jako vzpomínky předané druhé generaci, které se stávají pro další generaci „autentickými“ a pomáhají jí v hledání vlastních kořenů.

Ke stejné funkci divadelního odkrývání paměti se ve svém příspěvku „Miasto pęknięte – Legniczanie wobec swoich Ruskich“ („Rozpolcené město – Obyvatelé Lehnice proti svým Rusákům“) přihlásila Magdalena Golaczyńska (Vratislav). Na příkladu inscenace *Ballada o Zakaczwaniu* se věnovala aspektům divadelní sebetematizace a revitalizace konkrétních architektonických prostor i kultury města, které si v historii prošlo útlakem Němců i Rusů.

Storytelling, metodu verbatim či principy Augusta Boala pro vznik divadelních produkcí s tématy holocaustu, diskriminace, agresivity a netolerance zdůraznil ve svém příspěvku „PanoDráma. Głos węgierskiego teatru dokumentalnego w sprawie mniejszości romskiej“ („PanoDráma. Hlas maďarského dokumentárního divadla ve věci romské menšiny“) Daniel Warmuz (Varšava). Soustředil se na aktivity nezávislého romského souboru v Maďarsku, který svými divadelními projekty zaujímá občanský postoj ke konkrétnímu trestnímu paragrafu o rasové nesnášenlivosti a revokuje diva-

delní formou osudy obětí trestných činů. Ostatně divadelní reflexe místní romské či židovské komunity byly tématem i některých zahraničních příspěvků (Miron Pukan, Slovensko; Miroslav Balay, Slovensko).

Nečekanou spojitost s hlavním tématem předkládaného čísla *Theatralií* měl příspěvek Doroty Fox „W kopalni i wokół kopalni“ („Na šachtě i okolo šachty“), reflektující aktivity poloprofesionálního sdružení Pro Futuro. Katovice jsou stejně jako Ostrava slezským městem s hornickou minulostí a sdružení Pro Futuro, obdobně jako divadelní tvůrci v Ostravě, realizuje své divadelní projekty v autentickém prostředí hornického skanzenu, oživuje industriální zdevastované stavby a svým divákům umožňuje návrat ke kořenům a „mytologii“ místa, jehož současnost je determinována minulostí.

K nejzásadnějším příspěvkům patřilo vystoupení Małgorzaty Leyko (Lodž), která představila výsledky dlouhodobějšího výzkumu zaměřeného na sociálně performativní aktivity spojené s charakterem jednotlivých lokalit. S odkazem na německé zkušenosti i autory, zabývající se aspekty Living History, vyšla Leyko z typologie Wolfganga Hochbrucka (HOCHBRUCK 2013) a demonstrovala jednotlivé modely (formáty) prezentace minulosti s divadelními prvky na konkrétních příkladech z polského prostředí – od rekonstrukce každodennosti ve skanzenech přes městské průvody, rekonstrukce bitev a aktivity LARP (Living Action Role Play), založené na plenérové historické fikci, až po historické divadlo jako didaktickou metodu. Dokládala mimo jiné regulérnost zapojených divadelních prostředků, od kostýmů

a rekvizit až po režii, a interaktivní charakter zmiňovaných aktivit.

K frekventovaným tématům patřily i inscenace zaměřené na demytizování historických osobností spojených s politikou místa či celého národa. Typologii zobrazování osobností se věnoval ve svém vystoupení „Metonimia wspólnoty narodowej“ („Metonymien národní pospolitosti“) Paweł Stangret (Varšava), který tyto inscenace nepovažuje za biografické obrazy, ale za zástupný prostor pro prezentaci národní identity. Podle něj je skrze konkrétní osobnost zastoupen široký společenský diskurs, dochází ke znovuoobjevování historických souvislostí – tedy k revizi paměti, destrukci stereotypu vnímání, ke změně optiky. Nejen u tohoto příspěvku, ale i u řady dalších se mi propojoval polský divadelní kontext se současným

českým divadlem – s jeho příklonem k doku-dramatu a doku-divadlu, k sebeidentifikačním strategiím regionálních divadel, ke scénickému ožívování industriálních prostor, k hledání vlastní minulosti pro lepší pochopení přítomnosti. Lze jen dodat, že v prostoru středoevropského divadla našli účastníci katovické konference společná témata, která až nečekaně (ale zcela logicky) souzní i s tématem hlavní rubriky předkládaného čísla *Theatralií*.

Bibliografie

HOCHBRUCK, Wolfgang. 2013. *Geschichtstheater. Formen der „Living History“: Eine Typologie*. Bielefeld: 2013. 152 s.